

Kauno dekanato parapijų padėtis XVII a. antrojoje pusėje

Straipsnyje, remiantis 1668–1669 bei 1674–1676 m. bažnyčių vizitacijų duomenimis ir atskirais XVII a. antrosios pusės kai kurių bažnyčių inventoriais, aptariama Kauno dekanato padėtis XVII a. antrojoje pusėje. Analizuojami skaudūs 1654–1667 m. karo padariniai Kauno dekanato bažnyčioms, aptariama bažnyčių būklė ir jų altoriai, apibūdinami bažnyčių klebonai, sielovada, švietėjiška ir karitatyvinė veikla.

The article discusses activities and material well-being of Kaunas deanery at the second half of the 17th century. The main sources of the study are church visitations from 1668–1669 and 1674–1676 as well as inventories of certain churches from the second half of the 17th century. Severe consequences of the 1654–1667 war for the churches of Kaunas deanery are analyzed, material well-being of the churches and their altars discussed, priests of the churches, as well as spiritual, educational and charitable activities are described.

Ivadas

XVII a. pradžioje, pasibaigus kontrreformacijos kovoms, Katalikų Bažnyčios įtaka išsiplėtė, valstybė visokeriopai rėmė jos raidą, susiklostė palankios sąlygos Tridento Visuotinio Bažnyčios Susirinkimo nuostatoms įgyvendinti ir sielovadai plėsti. Spartų vystymąsi sustabdė 1654–1655 m. kilęs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karas su Rusija ir Švedija, patirta šalies okupacija, pasibaigusi 1667 m. pasirašius su Rusija Andrusovo paliaubas. Maskvos kariuomenė, pražygiavusi per LDK teritoriją, pakeliui degino ir plėšė katalikų bažnyčias. Joms atkurti, pasiekti prieškarinį lygį prireikė ne vieno dešimtmečio, atsidavusių klebonų rūpesčio ir parapijiečių paramos. Skaudžių karų patirtį atskleidžia XVII a. antrojoje pusėje vykusios dvi Vilniaus vyskupijos vizitacijos: 1668–1669 m. Vilniaus vyskupo Aleksandro Sapiegos iniciatyva ir 1674–1676 m. Vilniaus arkidiakono, Gratianopolio vyskupo Mikalojaus Slupskio rūpesčiu. Pirmosios vizitacijos rezultatai skelbti 1669 m. vyskupo Aleksandro Sapiegos sušauktame Vilniaus vyskupijos sinode.

Kauno dekanatas – pagal parapijų skaičių vienas didžiausių Vilniaus vyskupijoje – susiformavo XVII a. pirmojoje pusėje, o galutinai jo padėtį įtvirtino 1669 m. sinodas. Tuomet Kauno dekanatą sudarė Kauno Šv. Petro ir Pauliaus, Kauno Šv. Kryžiaus (Kaunakiemio), Jiezno, Stakliškių, Aukštadvario, Semeliškių, Žiez marių, Žaslių, Paparčių, Karmėlavos, Lapių, Gegužinės, Skarulių, Vandžiogalos, Rumšiškių, Užuguosčio (Stakliškių filija), Darsūniškio, Prienų, Birštono (Prienų filija) bažnyčios, iš viso 19, iš jų 17 parapiinių bažnyčių¹, kurios buvo tyrimo objektas.

1668–1669 m. Vilniaus vyskupo Aleksandro Sapiegos pavedimu Vilniaus kanauninkas, Žemaičių dekanas, Kauno prepozitas Benediktas Žuchorskis aplankė Kauno, Simno ir Alvito dekanatų bažnyčias. Kauno dekanate 1669 m. sausio–kovo mėnesiais vizitavo Lapes, Vandžiogalą, Gegužinę, Žaslius, Paparčius, Skarulius, Kauno Šv. Petro ir Pauliaus bei Šv. Kryžiaus (Kaunakiemio) bažnyčias, Jiezną, Darsūniškį, Karmėlavą, Prienus, Birštoną, Rumšiškės, Žiežmarius, Aukštadvarį, Veisiejus su filija Kapčiamiestyje (*Kopciowe*), Stakliškes, Užuguostį ir Semeliškes, iš viso 21 objektą.²

1674–1676 m. Vilniaus arkidiakonas Mikalojus Slupskis, padedamas notaro Jokūbo Kleino, vizituodamas visas Vilniaus vyskupijos bažnyčias, 1675 m. sausio–vasario mėnesiais aplankė ir Kauno dekanato parapijas: Semeliškių, Žiežmarių, Jiezno, Stakliškių, Darsūniškio, Rumšiškių, Žaslių, Paparčių, Gegužinės, Skarulių, Karmėlavos, Kauno, Vandžiogalos bažnyčias, 1676 m. sausio–vasario mėnesiais – likusias Lapių, Prienų, Birštono, Veisiejų ir Aukštadvario bažnyčias, iš viso 18 objektų.³

Nors Veisiejai 1669 m. sinode nepriskirti Kauno dekanatui (priklausė Simno dekanatui), tačiau vizituoti per abi XVII a. antrosios pusės Kauno dekanato vizitacijas. 1717 m. Vilniaus vyskupo Konstantino Kazimiero Bžostovskio sinodo metu sudarytame dekanatų ir parapijų sąrašė Veisiejai taip pat priskirti Kauno dekanatui.⁴

Per 1669 m. vizitaciją didelis dėmesys skirtas bažnyčių ir jų altorių fundaciniams dokumentams suregistruoti. Ieškant šių dokumentų, dažniausiai remtasi 1637 m. Vilniaus vyskupijos vizitacijos duomenimis. Fundacinių privilegijų kopijų surašymas turėjo padėti atkuriant ligi karo turėtą bažnyčių turtą, siekta sutikrinti klebonų įsipareigojimus fundatoriams. Drauge nustatyta reali bažnyčių padėtis. Vizitatorius apžiūrėjo bažnyčių pastatus ir varpines, aprašė jų būklę, sudarė liturginių drabužių ir reikmenų registrą. Pateikti bažnyčių valdų inventoriai, suregistruotos bažnytinės brolijos, jų turtas, privilegijos. Domėtasi, kaip administruoti sakramentai. Apžiūrėti klebonijos pastatai, įvertinta jų būklė, apibūdintas klebonas, vikarai ir kiti bažnyčių patarnautojai. Aprašyta, jei buvo, mokykla su rektoriumi, prieglauda. Aplankytos parapijos vizitacijos dokumento pabaigoje pateikiamas reformavimo dekretas (*decretum reformationis*), kuriame klebonui surašyti nurodymai, kaip pagerinti bažnyčios būklę ir sielovadą.

Bažnyčios pastato būklė dažniausiai aprašoma lakoniškai – maždaug 1–3 sakiniais. Ne visur išvardytas netgi altorių, buvusių bažnyčiose, skaičius, dar rečiau nurodomi altorių titulai, juos puošę paveikslai. Iš esmės didžiausias dėmesys skiriamas įvertinti, ar deramai prižiūrimas altorius, šv. Mišioms laikyti ir sakramentams teikti reikalingi atributai, bet plačiau jų būklė neapibūdinama.

1674–1676 m. Vilniaus arkidiakono Mikalojaus Slupskio vizitacijos aktų medžiaga neišlikusi, todėl pasinaudota tik Vilniaus kanauninko, bažnyčios istoriko Jano Kurczewskio XX a. pradžioje sudaryta šios vizitacijos medžiagos santrauka. J. Kurczewskis pateikė lakonišką informaciją, kas buvo fundatorius, kam priklausė patronato teisė, kokia klebono pavardė, kiek metų jis klebonavo, kokia bažnyčios būklė. Daugiau dėmesio J. Kurczewskis skyrė reformavimo dekretų turiniui nurašyti. Kai kurių vietų J. Kurczewskis neišskaitė, paliko brūkšnelius. Šių skurdžių duomenų, deja, nelabai užtenka parapijų būklei 1674–1676 m. nusakyti.

Be šių dviejų vizitacijų medžiagos, darbe pasinaudota išlikusiais atskirais XVII a. an-

trosios pusės parapijų dokumentais: 1676 m. Vandžiogalos⁵, 1683 m. Rumšiškių⁶, 1640 m., 1655 m., 1671 m. Jiezno⁷, 1671 m. Darsūniškio⁸, 1663 m., 1692 m. Stakliškių⁹, 1700 m. Semeliškių¹⁰ bažnyčių inventoriais, dažniausiai sudarytais mirus senajam klebonui, perduodant parapiją naujam šeimininkui.

Pasinaudojus šiais dokumentais, iškeltas tikslas apibūdinti Katalikų Bažnyčios padėtį Kauno dekanate: nusakyti parapijų materialinę būklę, identifikuoti klebonus, atskleisti jų sielovadinę veiklą, rūpestį švietimu ir karitatyvine globa. 1668–1669 m. vizitacijos medžiaga dar nėra panaudota istorikų darbuose. Atliktas tyrimas leidžia įvertinti Kauno dekanato parapijų būklę po 1654–1667 m. karų, nustatyti jų padarinius. Kauno dekanato parapijų būklės aprašymas padeda geriau suvokti visos Lietuvos Katalikų Bažnyčios situaciją XVII a. antrojoje pusėje.

Kauno dekanato bažnyčių būklė ir fundatoriai

XVII a. antrosios pusės vizitacijų medžiaga atskleidžia žiaurius Maskvos okupacijos padarinius. Prieš 1654 m. dekanate buvo tik penkios parapijinės mūrinės bažnyčios (vienuolynų bažnyčios neįskaičiuotos): Kauno parapijinė (įsteigta XV a.), Aukštadvario (1635), Skarulių (1622), Lapių (1639) ir Paporčių (1649), visos kitos medinės. Mūrinės bažnyčios patyrė didžiulius Maskvos kariuomenės nuniokojimus, po karo klebonai rūpinosi kapitaliniu jų remontu. Kauno bažnyčios remontu pasirūpino tuometinis klebonas Benediktas Žuchorskis: sutvarkė bažnyčios struktūrą, išbalino sienas, atnaujino altorius.¹¹ 1676 m. vis dar labai prastos būklės buvo mūrinė Lapių bažnyčia – trūko naujo stogo, langai vėjo perpučiami.¹²

Dar labiau karas paveikė medines bažnyčias. Sudegintos Jiezno, Prienų, Birštono, Darsūniškio, Stakliškių, Semeliškių, Gegužinės, Žiežmarių, Rumšiškių bažnyčios, visiškai nuniokota Karmėlavos, galbūt Žaslių (nėra duomenų) bažnyčios. Nualinta visuomenė stokojo lėšų pragyventi, todėl sudegusių bažnyčių vietoje dažniausiai teiŝgalėjo pastatyti paprastą daržinės tipo pašiūrę, ŝiaudais dengtu stogu, dažniausiai visai be pamatų. Tokie vargani nameliai vietoje bažnyčių iš pradžių buvo pastatyti Karmėlavoje (*casa alias szoppa*), Birštone (*casa*), Darsūniškyje (*casa alias szoppa*), Stakliškėse (*casa alias facellum*), Gegužinėje (*szoppa*), Žasliuose (*misera casa*), Rumšiškėse (*casa vilis alias szopa*, ŝalia – medinė varpinė), Žiežmariuose (*casa*). Tokių namelių viduje būdavo įrengiamas tik vienas altorius. Pagal 1671 m. inventoriaus duomenis Darsūniškio bažnyčia atrodė taip: „Atvykau į tą gaisravietę: pašiūrė ŝiaudais dengta, jos gale prie sienos staliukas, ant kurio Mišios laikomos, su portatiliu, apdengtas dviem senomis staltiesėmis, žvakidžių ant ŝio altoriaus medinių dvi...“ (*przebył na tym popielisku szopa słomą kryta, w koncu szopy przy scienie stolik, na którym się Msza odpra[wia się] z Portatilem, nakryty dwiema obrusami starymi, Lichta[rzów n]a tym ołtarzu drzewianych dwa...*).¹³

Tik keliuose parapijose ligi 1675–1676 m. buvo atstatytos bažnyčios. Jiezne bažnyčios koliatorius, įtakingas didikas LDK kancleris Kristupas Zigmantas Pacas po karo pastatė puošnią mūrinę bažnyčią. 1685 m. mūrinė bažnyčia iškilo Kauno priemiestyje Kankiemyje.¹⁴ Kitose vietovėse lėšų pakako tik medinėms bažnyčioms suręsti. Prienuose klebonas, Vilniaus kanauninkas, Smolensko arkidiakonas Adalbertas Izdebskis, gavęs pa-

ramą, 1674 m. pastatė medinę puošnią bažnyčią (*opus insignae*), joje įrengti 3 altoriai.¹⁵ Stakliškėse menką namelį pakeitė elegantiška medinė bažnyčia, taip pat turėjusi 3 altorius. Bažnyčios statyba pasirūpino Stakliškių klebonas, Vilniaus kanauninkas Eustachijus Kotovičius. Semeliškėse naują medinę bažnyčią apie 1664 m. pastatė klebonas Mykolas Rondomanskis, o vieną iš trijų altorių įrengė Trakų pakamario Vladislavo Montigailos lėšomis.¹⁶ Šią bažnyčią 1673 m. konsekrovo vyskupas M. Slupskis.¹⁷ Žiez marių medinę bažnyčią 1672 m. atstatė Žiez marių seniūnas Jonas Lasockis.¹⁸ Žasliuose *miseram casam* pakeitė medinė bažnyčia be pamatų, pastatyta dviejų parapijiečių lėšomis.¹⁹ Rumšiškėse 1669 m. minėta *casa vilis alias szopa*, o 1675 m. rašoma, jog bažnyčia buvo paprasta, šiaudais dengta, po karų klebono Aleksandro Giedraičio rūpesčiu pastatyta.²⁰

Vandžio galoje XVII a. antrojoje pusėje stovėjo elegantiška medinė bažnyčia, statyta prieš karus Kauno maršalkos Jono Karolio Rostovskio 1646 m. fundacija²¹ paskirtomis lėšomis, turėjusi 3 altorius.²² Jai pavyko išlikti nesudegintai galbūt todėl, kad stovėjo dekanato šiaurėje, toliau nuo pagrindinio Maskvos kariuomenės maršruto. Neminima, kad būtų patyrusi sudeginimą Veisiejų bažnyčia, nors buvo prastos būklės, bet turėjo 3 altorius.²³

Kauno dekanate po XVII a. vidurio karų atstatytose ir suremontuotose tiek medinėse, tiek mūrinėse bažnyčiose paprastai įrengdavo tris altorius: centrinį didįjį ir du šoninius. Laikiniai suręstos bažnyčios turėdavo tik po vieną altorių. Gražiausios ir geriausiai prižiūrimos buvo Kauno, Jiezno, Prienų (*opus insignae*), Stakliškių (*magnifica*), Aukštadvario (*insignis*) katalikų bažnyčios.

Gaila, kad 1669 m. vizitacijos metu retai registruoti bažnyčių altorių titulai, o 1675–1676 m. nuoraše jie iš viso nepateikiami. Rasti tik keli paminėjimai. Kaunakiemio Šv. Kryžiaus bažnyčios centrinį altorių puošė Nukryžiuotojo Kristaus, Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Jono Evangelisto paveikslai, vieną šoninį altorių – Švč. Elenos paveikslas, kitą šoninį altorių – Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Mikalojaus (dažytas ant lentų) paveikslai.²⁴ Prienų didžiajame altoriuje pavaizduota Švč. Trejybė, šoniniuose – Šv. Onos paveikslas bei Šv. Mykolo ir Visų Šventųjų paveikslas.²⁵ Stakliškėse vizitatorius aprašė tik 2 šoninius altorius: viename buvo Švč. Mergelės Marijos paveikslas, kitame – Nukryžiuotojo paveikslas.²⁶ Užuguosčio bažnyčios didžiajame altoriuje – Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų, Švč. Trejybės atvaizdai, šonuose nupiešti Šv. Petras ir Paulius, Šv. Adalbertas (Vaitiekus) ir Stanislovas.²⁷ Karmėlavoje centriniame altoriuje (iš viso buvo 3 altoriai) pavaizduota Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu.²⁸ Kauno Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčioje, neabejotinai turėjusioje keletą altorių, įrengta Švč. Trejybės altarija.²⁹

Jiezno bažnyčios altorių 1669 m. puošė Švč. Mergelės Marijos paveikslas.³⁰ 1671 m. inventoriaus duomenimis, Jiezno didysis altorius buvo paaukuotas, jame buvo didelis Šv. Mykolo Arkangelo paveikslas ir Šv. Kristoforo paveikslas. Antrajame altoriuje – Švč. Mergelės Marijos Rožinio su Jėzumi paveikslas, papuoštas 2 sidabrinėmis karūnomis. Trečiajame altoriuje – Šv. Onos ir Šv. Marijos Magdaliėtės paveikslai.³¹

Darsūniškio vieninteliame altoriuje buvo Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų ir Šv. Luko atvaizdai³², Žiez marių Šv. Onos titulo bažnyčios altoriuje – bažnyčios patrono Šv. Roko paveikslas.³³

1700 m. Semeliškių bažnyčios didįjį altorių puošė Nukryžiuotojo Jėzaus paveikslas,

antrąjį altorių – Trakų Dievo Motinos paveikslo kopija, labai pagerbta, su 3 karūnomis ir votais. Trečiasis altorius Šv. Antano, o ketvirtasis – Visų Šventųjų.³⁴ XVII–XVIII a. sandūroje altorių bažnyčiose daugėjo, šoniniai altoriai ypač išpopuliarėjo XVIII a.

Populiariausi dekanate buvo Švč. Mergelės Marijos paveikslai ir altorių titulai. Tai patvirtina istorinius duomenis, kad XVII a. antrojoje pusėje Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ypač paplito Švč. Mergelės Marijos kultas. Taip pat mėgta Švč. Trejybės tematika.

Daugelio Kauno dekanato bažnyčių fundatoriai ir koliautoriai buvo valdovai. Karališkose žemėse bažnyčias dažnai steigdavo bajorai su valdovo žinia. XVII a. antrojoje pusėje nuo valdovo priklausė Kauno Šv. Petro ir Pauliaus, Karmėlavos, Darsūniškio, Stakliškių, Semeliškių, Žiežmarių, Rumšiškių bažnyčios. Gegužinės bažnyčios įkūrėju nurodytas valdovas, bet kolicijos teisę po karo (1675 m. duomenimis) turėjo Ernestas Korfas. Prienų bažnyčios steigimu pasirūpino 1609 08 05 Prienų valdytojas Kasparas Horvatas ir Kotryna Užali, suteikę Bagrėnų dvarą su 33 valakais, pastatais, valstiečiais ir visais kitais priklausiniais. Kadangi bažnyčia buvo pastatyta karališkose valdose, steigėju 1675 m. vizitacijoje laikomas valdovas³⁵, 1609 08 13 patvirtinęs K. Horvato ir K. Užali fondaciją.³⁶ Žaslių bažnyčią įkūrė bajorai Načiai, dar XVI a. pradžioje suteikę fondaciją karališkose žemėse, todėl 1675 m. steigėju ir koliautoriumi nurodytas valdovas.

Bajorai dažnai skirdavo dotacijų valdovo įkurtoms bažnyčioms ir taip pagerindavo jų padėtį. Jonas Alfonsas Lackis suteikė dotaciją, 1641 06 21 padovanojo Papiškių pievą valdovo įsteigta Stakliškių bažnyčiai.³⁷ Valdovas veikiausiai nepajėgė kontroliuoti visų jam, kaip koliautoriui, priklaususių bažnyčių situacijos. Antai netgi Kauno parapiinė bažnyčia buvo atnaujinama ne vien koliaatoriaus valdovo, bet daugiausia bajoro Kristupo Krišpino Kiršenšteino lėšomis. Visais atvejais bažnyčių atnaujinimu daugiausia užsiėmė tuometiniai klebonai. Karmėlavos klebonas Andrius Krasovskis 1628 06 20 per teismą pasiekė, kad bažnyčia atgautų kadaise valdovo dovanotas, reformacijos laikotarpiu (30 metų Karmėlavos bažnyčia neturėjo klebono) aplinkinių bajorų nusavintas žemes.³⁸

Jiezno bažnyčios fundatoriai ir koliautoriai buvo Pacai, Skarulių – Skorulskiai, Vandžio galos – Rostovskiai, Lapių ir Užuguosčio – Lackiai. Aukštadvario (įsteigta Jono Alfonso Lackio) ir Paparčių (įsteigta Stanislovo Beinarto) bažnyčios, suteikus kolicijos teisę, perduotos dominikonų ordinui.

Bažnyčių klebonai, sielovada, švietėjiška ir karitatyvinė veikla

Didelę reikšmę parapijų gyvenime turėjo tiesioginiai bažnyčių šeimininkai klebonai. Vizitacijų medžiagoje pateikiama mažai duomenų apie klebonų kilmę, amžių, išsilavinimą ar būdo savybes. 1663 m., skiriant Laurencijų Stankevičių į Stakliškių bažnyčią, teigta, kad kandidatas gerai kalba lietuviškai (*lituanicam linguam bene calet*).³⁹ 1669 m. nurodyta, kad lietuvių tautai pagal kilmę priklausė Rumšiškių klebonas Mykolas Giedraitis, Karmėlavos kamendorius Jonas Vendžiagolskis (56 m. amžiaus) ir Prienų klebonas Adalbertas Izdebskis (53 m. amžiaus). Pastarasis išpeiktas kaip abejingas, aplaidus, dėl to daug vaikų be krikšto, suaugusiųjų be išpažinties ir kitų sakramentų gyvena, be to, parapijoje vis dar daug liuteronų.⁴⁰ Nepaisant kritikos, A. Izdebskis toliau liko klebonauti Prienuose, žinių apie jį randama ir 1675 m. Šis klebonas administravo ne tik Prienus, bet ir Birštono para-

piją, nors 1669 m. apgailestauta, kad, išsiliejus Nemunui, klebonas negali Birštono pasiekti ir patekti pas tikinčiuosius. Kauno klebonas Benediktas Žuchorskis 1669 m. išgirtas kaip labai geras, rūpestingas ganytojas. Rumšiškių vikaras taip pat išgirtas, kad gerai tvarkėsi, rūpinosi bažnyčios atstatymu.⁴¹ Kauno dekanate būta ir atsidavusių ganytojų, ir abejingų parapijų šeimininkų.

Žymiausi XVII a. antrosios pusės Kauno dekanato parapijų dvasininkai vėliau užėmė ir aukštus bažnytinius postus. Tai rūpestingasis Kauno klebonas prepozitas, Vilniaus kanauninkas, Žemaičių dekanas, karališkasis sekretorius Benediktas Žuchorskis; abejingasis Prienų, Birštono ir Simno klebonas, Smolensko arkidiakonas, vėliau Vilniaus kanauninkas Adalbertas Zdebskis; taip pat Stakliškių ir Užuguoščio klebonas, Vilniaus kanauninkas Eustachijus Kotovičius; Rumšiškių klebonas, Kauno dekanas Osvaldas Kadovskis. Kaip matyti, aukščiausia Kauno dekanato klebonų pasiekta pareigybė – Vilniaus kanauninko postas. Kanauninkai turėdavo užsiimti visos Vilniaus vyskupijos reikalais, todėl kartais nebelikdavo jėgų rūpintis parapijomis, tekdavo išlaikyti vikarus. Kauno klebonas Benediktas Žuchorskis (gyveno apie 1621–1695)⁴² sugebėjo neapleisti Kauno parapiinės Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios, ją suremontavo po karų, suderino darbą parapijoje su pareigomis visai Vilniaus vyskupijai. Kitiems klebonams tai sekėsi sunkiau. B. Žuchorskis buvo gabus ir atsidavęs ganytojas.

1 lentelė. Kauno dekanato parapijų dvasininkai

	1668–1669 m. vizitacija	1674–1676 m. vizitacija	1717 m. sinodas ⁴³
Kaunas Šv. Petro ir Pauliaus	Benediktas Žuchorskis (nuo 1665) Kamendorius Jonas Survila (nuo 1666) Vikarai: Mikalojus Gavlovskis, Jonas Kadovskis	Kamendorius Osvaldas Kadovskis Vikarai: Kazimieras Žodkevičius, Samuelis Golkontas (nuo 1672)	Žemaičių kustodas Steponas Dembkovskis
Kaunas Šv. Kryžiaus			Dekanas Adalbertas Daugėla
Jieznas	Kauno dekanas Adomas Jurgevičius (1655 minimas, 1671 mirė ⁴⁴) 3 vikarai	Mykolas Visockis (nuo 1670)	Vladislovas Pečevskis
Karmėlava	Kamendorius Jonas Vendžiagolskis	Jonas Vendžiagolskis	Kamendorius Steponas Bžozovskis
Prienai	Adalbertas Izdebskis	Adalbertas Izdebskis Kamendorius Juozapas Kovalevskis	Mykolas Borovskis
Birštonas	Adalbertas Izdebskis		Filija
Darsūniškis	Jieznos klebonas Adomas Jurgevičius (nuo 1663)	Jonas Survila (nuo 1671)	Florijonas Golgontas
Stakliškės	Lukas Zielinskis (1663 01 28 mirė) ⁴⁵ Eustachijus Kotovičius Vikaras Laurencijus Stankevičius (<i>Stankiewicz</i>)	Eustachijus Kotovičius Kamendorius Laurencijus <i>Mankiewicz</i> (klaida? turėtų būti <i>Stankiewicz</i> ?)	Jurgis Chlusovičius (nuo 1692) ⁴⁶

Užguostis	Lukas Zielinskis (1662) Eustachijus Kotovičius (1669)		Vakuoja
Aukštadvaris	Dominikonai	Dominikonai	Dominikonai
Semeliškės	Mykolas Antanas Rondomanskis (nuo 1653)	Mykolas Antanas Rondomanskis	Jurgis Rizgevičius
Gegužinė	Simonas Mykolas Jedzieškovskis (nuo 1663)	Kamendorius Simonas Mykolas Jedzieškovskis	Vakuoja
Skaruliai	Dovydas Viladovskis	Pranciškonas observantas (nuo 1664)	Vladislovas Okmianskis
Žiežmariai	Jonas Markevičius (nuo 1664)	Kamendorius Kazimieras Vilskis (nuo 1674)	Pranciškus Zubas
Žasliai	Augustijonas Borkovskis	Jurgis Kojelavičius (nuo 1674)	Kazimieras Pečiukevičius
Lapės	Kamendorius Jonas Vendžiangolskis	Kamendorius Jonas Vendžiangolskis	
Vandžiogala	Juozapas Lipnevičius (nuo 1659)	Dovydas Viladovskis (nuo 1671) Jonas Bracinskis (nuo 1676) ⁴⁷	Paulius Petras Novomeiskis
Paparčiai	Dominikonai		Dominikonai
Rumšiškės	Mykolas Giedraitis (nuo 1668)	Kauno dekanas Osvaldas Kadovskis (nuo 1673) Kamendorius Aleksandras Kluckevičius (nuo 1674)	Aleksandras Silevičius
Veisiejai	Pranciškus Tomaševičius		

Didelę reikšmę parapijose turėjo bažnytinės brolijos. Kauno Šv. Petro ir Pauliaus parapijoje veikė turtinga literatų brolija, kurią gausiai rėmė turtingi Kauno miestiečiai.⁴⁸ 1669 m. Prienų vizitacijos dokumentuose taip pat minima ganėtina turtinga Šv. Onos brolija. Šios brolijos nariai veikiausiai būriuodavosi šoniniame mediniame bažnyčios altoriuje, prie per visus karus išlikusio elegantiško Šv. Onos paveikslo (papuošto 13 votų).⁴⁹ Stakliškėse 1662 m. birželio 14 d. šventosios teologijos magistras, Lietuvos dominikonų provincijos prioras, tėvas Adomas Tarnovskis, norėdamas įprasinti Švč. Mergelės Marijos kultą, sukūrė Švč. Rožinio broliją⁵⁰, globojusią šoninių altorių, kurį puošė Švč. Mergelės Marijos paveikslas.⁵¹

Po Tridento reformos klebonai buvo įpareigoti rūpintis ne tik sielovada, šv. Mišių laikymu, bet ir steigti parapijose prieglaudas vargšams, kurti mokyklas, samdyti bakalaurus vaikams mokytį. Tačiau karų nuniokotam dekanatui neužteko lėšų karitatyvinei veiklai ir švietimo programoms įgyvendinti.

1669 m. vizitacijos duomenimis, parapinės prieglaudos veikė tik Kauno Šv. Petro ir Pauliaus ir Prienų parapijose. Kaune vienas mūrinis prieglaudos namas stovėjo Rotušės aikštėje (tuo metu jį prižiūrėjo ponas *Tyrkiel*), kitas – Didžiojoje gatvėje. Kauno vargšams priklausė 2 sklypai ir 2 daržai, buvo paskirta įvairių sumų pinigų. Tačiau nenurodyta, kiek vargšų ir kokiomis sąlygomis globota.⁵² Prienų prieglaudą pastatė Prienų kurija. Šiai prieglaudai neskirta jokių dotacijų, ji disponavo tik žeme, kurią apdirbdavo klebonas ir už tai prieglaudai kasmet teikė 14 auksinų. Iš šių pajamų, prisidurdami išmaldą, parapijos

prieglaudoje gyveno 12 vargšų.⁵³ Vis dėlto ne visi klebonai vykdė šiuos nurodymus, antai vizitatorius reikalavo, kad tuometinis klebonas A. Izdebskis nedelsiant duotų prieglaudai 14 auksinų.⁵⁴ Gaila, kad 1675–1676 m. vizitacijos medžiagos konspekte apie prieglaudų veiklą informacijos beveik nepateikta, Kaune paminėta tik *Tyrkiel* prieglauda.⁵⁵

Jiezno bažnyčios fundatorius K. Z. Pacas XVII a. penktajame dešimtmetyje, prieš didžiuosius XVII a. vidurio karus, įkūrė prieglaudą vargšams išlaikyti. Prieglaudos elgetoms K. Z. Pacas kasmet paskyrė po „4 statines rugių, 1 statinę žirnių, 1 paltį lašinių, 1 statinę grikių, pusę statinės druskos, 3 statines avižų, 2 statines miežių, drabužių po vieną sermėgą 2 metams ir malkų kurui“. Iš tokios labdaros turėjo išgyventi 6 elgetos.⁵⁶ Tačiau 1669 m. vizitacijos dokumentuose apie šios prieglaudos veiklą neužsimenama.

Parapinės mokyklos veikė vos keliose XVII a. antrosios pusės Kauno dekanato parapijose. Vizitatoriui jos rūpėjo labiau nei prieglaudos, klebonai dažniau raginti ieškoti bakalauro, kuris turėjo mokyti vaikus tikėjimo tiesų ir giedojimo. Kauno Šv. Petro ir Pauliaus parapijoje mokyklos namas buvo medinis, du hipokaustai įrengti vienas priešais kitą, viename hipokauste vaikus mokė skaityti ir rašyti, gramatikos pradmenų, kitame gyveno bakalauras, turėjo du miegamuosius kambarius. Obryckis tinkamai mokė vaikus, pastebėjęs apsileidimą baudė.⁵⁷ Obryckis buvo ne tik mokyklos rektorius, bet ir vargonininkas bei giedotojas⁵⁸.

Stakliškių gyventojai 1669 m. skundėsi, kad mokykla neveikė, rektoriaus nebuvo, o jie labai norėtų, kad bakalauras būtų, mokytų jaunimą raidžių ir giesmių ir drauge bažnyčiai tarnauti galėtų.⁵⁹ Matydamas tokią padėtį, vizitatorius liepė klebonui rektorių pasamdyti, kad mokytų vaikus raidžių ir giesmių, bažnyčiai būtų naudingas⁶⁰.

Jiezno bažnyčios steigėjas K. Z. Pacas klebonui liepė pasamdyti ir išlaikyti prie parapinės bažnyčios bakalaurą, kuris turėjo mokyti parapijiečių vaikus mokslo pradmenų ir tikėjimo tiesų, taip pat pagalbininką kantorių, turėjusį mokyti giedojimo.⁶¹ 1669 m. skųstasi, kad mokyklai ir jos rektoriui neskirta atskirų lėšų, todėl klebonas jo nesamdė. Tam, kad jaunimas būtų mokomas giedojimo ir raidžių, vizitatorius liepė klebonui samdyti mokyklos rektorių Jiezno ir Darsūniškio bažnyčiose.⁶²

Dar didesnę vizitatoriaus pasipiktinimą kėlė Prienų parapija. Šiame miestelyje buvo du mokyti vyrai, tinkami mokykloje dirbti, gebantys giedoti gradualą, tačiau klebonas nesamdė bakalauro, vaikai dykinėjo. Nors mokyklai atskirų lėšų nebuvo numatyta, aplaidusis klebonas A. Izdebskis, vizitatoriaus nuomone, galėjo ją išlaikyti. Pareikalauta iš klebono nebūti tokiam abejingam, pasamdyti gerą vikarą bažnyčiai prižiūrėti ir mokyklos rektorių, kad vaikus mokytų skaitymo ir rašymo pagrindų, gramatikos bei choralinio giedojimo.⁶³

1669 m. mokyklos Semeliškėse⁶⁴ nebuvo, tačiau vizitatorius liepė klebonui steigti mokyklą ir ieškoti bakalauro.⁶⁵ Veikiausiai neskubėta jos įkurti, nes tą patį reikalavimą vizitatorius kartojo 1675 m., ragindamas kleboną pasamdyti nors kantorių, kuris kartu ir vaikus mokytų.⁶⁶ 1669 m. Žiezmaruose vizitatorius nurodė steigti mokyklą, pasamdyti bažnyčiai atsidavusį, gabų (*idoneus*) rektorių vaikams mokyti.⁶⁷ Panašu, kad šį kartą vizitatoriaus paklaustyta. 1675 m. mokyklos rektoriumi vadinamas Mykolas Kersanskis.⁶⁸

1669 m. Vandžiogaloje vizitatorius vėlgi reikalavo įkurti mokyklą, pasamdyti gabų ir Bažnyčiai atsidavusį rektorių, turėjusį vaikus mokyti giesmių ir raidžių.⁶⁹ 1669 m. nebuvo

mokyklos Karmélavoje⁷⁰, Skaruliuose⁷¹ ir kitose dekanato parapijose, vizituojant jas apie galimybę išlaikyti mokyklą ir samdyti bakalaurą nė neužsiminta. Galima daryti išvadą, kad vizitatorius reikalavo steigti prie bažnyčių parapines mokyklas, tačiau iš tiesų jų veikė labai mažai.

Išvados

XVII a. vidurio karai iš esmės sugriovė Kauno dekanato katalikų bažnyčių materialinę bazę. Jai atkurti prireikė ilgų dešimtmečių. Jei XVII a. pradžioje dekanate buvo pastatytos keturios mūrinės bažnyčios – Aukštadvaryje, Skaruliuose, Lapėse ir Paparčiuose (Kauno parapinė Šv. Petro ir Pauliaus išliko iš XV a.) – tai po karų XVII a. antrojoje pusėje mūrinės bažnyčios iškilo tik Jiezne ir Kaunakiemyje šalia Kauno. Per karą sudegė 9 medinės bažnyčios, kitos 2 medinės visiškai nuniokotos, mažiau priešų paliestos tik Vandžiogalos ir Veisiejų bažnyčios. Sudegusių bažnyčių vietoje būdavo surenčiamos laikinos daržinės tipo bažnytėlės (*szoppa alias casa*). Prienuose, Stakliškėse, Semeliškėse, Žiežmariuose, Žasliuose ir Rumšiškėse pastatytos naujos medinės bažnyčios.

Tyrimas parodė, kad dekanato laikinosiose bažnytėlėse būdavo vienas altorius. Didesnėse bažnyčiose paprastai įrengdavo tris altorius – dažniausiai skirdavo juos Švč. Mergelės Marijos, Švč. Trejybės ir įvairių šventųjų garbei.

Turtingiausias Kauno dekanate buvo Kauno Šv. Petro ir Pauliaus, Prienų ir Stakliškių parapijos. Nors vizitatorius labiausiai išgyrė Kauno kleboną Benediktą Žuchorskį ir apsilaidėliu išvadino Prienų kleboną Adalbertą Izebskį, tačiau abu jie valdė turtingiausias ir geriausiai prižiūrimas parapijas. Keturi Kauno dekanato dvasinininkai: B. Žuchorskis, A. Izdebskis, Eustachijus Kotovičius (Stakliškių klebonas) ir Osvaldas Kadovskis (Rumšiškių klebonas), priklausė Vilniaus kapitulai ir LDK dvasininkų elitui.

Žymiausi dekanato bažnyčių rėmėjai bajorai buvo Lackių, Pacų, Skorulskių, Rostovskių ir Beinartų giminių atstovai. Maždaug pusė dekanato bažnyčių pagal patronato teisę priklausė valdovui.

Karitatyvinė veikla Kauno dekanate XVII a. antrojoje pusėje buvo mažai išvystyta. Prieglaudos veikė tik Kauno Šv. Petro ir Pauliaus bei Prienų parapijose. Parapinė mokykla 1668–1669 m. veikė Kauno Šv. Petro ir Pauliaus parapijoje, o 1675 m. ir Žiežmariuose. Vizitatorius reikalavo steigti mokyklas ir kitose parapijose, ypač Stakliškėse, Jiezne, Darsūniškyje, Prienuose, Semeliškėse, Vandžiogaloje ir pan. Parapinės mokyklos padėdavo klebonams užsiimti sielovada, katechizuoti parapijos gyventojus. XVII a. antrojoje pusėje dekanate veikė Literatų (prie Kauno Šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios), Švč. Rožinio (Stakliškėse) ir Šv. Onos (Prienuose) brolijos.

NUORODOS

¹ Acta synodi diaecesis Vilnensis praesidente Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Alexandro in Macieiw Sapieha Dei et Apostolicae sedis Gratiae Episcopi Vilnensi. Vilnae. 1669.

² 1669. Processus visitationis gl[ie]n[er]alis trium decanatum Caunensis, Siemnnensis et Olvitensis. Alexander in Macieiw Sapieha, Dei et Ap[osto]lica Sedis Gra[ti]a Episcopus Vilnensis // Lietuvos

- mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – MAB). F. 318–28550 (toliau – 1669 m. vizitacija).
- ³ *Kurczewski J.* Vyskupo Mikalojaus Slupskio 1674–1676 m. Vilniaus vyskupijos vizitacijos santrauka // MAB. F. 318–26479.
- ⁴ *Decreta, sanctiones et universa acta synodi dioecesanæ ab... Constantino Casimiro Brzostowski... episcopo Vilmensi... Vilnae. 1717.*
- ⁵ 1676 05 10 Vandžiogalio bažnyčios inventorius // Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas (toliau – KAKA). B. 89. L. 78–79.
- ⁶ 1683 04 09 Rumšiškių bažnyčios inventorius // KAKA. B. 89. L. 231–232.
- ⁷ 1640 03 08 Jiezno bažnyčios inventorius; 1655 Jiezno klebonijos perdavimo inventorius // Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUB). F. 57. B–53. Nr. 388. L. 5–17v; 1671 04 14 Jiezno bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 389, 390.
- ⁸ 1671 m. Darsūniškio bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 378.
- ⁹ 1663 02 28 Stakliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1075; 1692 12 22 Stakliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1076.
- ¹⁰ 1700 m. Semeliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1100.
- ¹¹ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 95.
- ¹² Ten pat. L. 142.
- ¹³ 1671 m. Darsūniškio bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 378. L. 20v.
- ¹⁴ *Misius K., Šinkūnas R.* Lietuvos Katalikų bažnyčios. Žinynas. Vilnius. 1993. P. 135.
- ¹⁵ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 143.
- ¹⁶ 1669 m. vizitacija. L. 54v–55.
- ¹⁷ 1700 m. Semeliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1100.
- ¹⁸ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 89.
- ¹⁹ Ten pat. L. 92.
- ²⁰ Ten pat. L. 91.
- ²¹ Apie fundaciją žr. plačiau: *Kamuntavičienė V.* Kauno dekanato bažnyčių raida XV–XVII a. // *Litu-anistica*. 2006. Nr. 4 (68). P. 19.
- ²² *Kurczewski J.* Ten pat. L. 96.
- ²³ 1669 m. vizitacija. L. 86; *Kurczewski J.* Ten pat. L. 145.
- ²⁴ 1669 m. vizitacija. L. 15v.
- ²⁵ Ten pat. L. 30v–31.
- ²⁶ Ten pat. L. 42–42v.
- ²⁷ Ten pat. L. 61–61v.
- ²⁸ Ten pat. L. 25v.
- ²⁹ Ten pat. L. 13.
- ³⁰ Ten pat. L. 21.
- ³¹ 1671 04 14 Jiezno bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 389.
- ³² 1669 m. vizitacija. L. 37v.
- ³³ Ten pat. L. 67.
- ³⁴ 1700 Semeliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1100.
- ³⁵ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 143.
- ³⁶ 1669 m. vizitacija. L. 31–33v.
- ³⁷ Ten pat. L. 45–45v.
- ³⁸ Ten pat. L. 26.
- ³⁹ 1663 02 28 Stakliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1075.
- ⁴⁰ 1669 m. vizitacija. L. 35v.
- ⁴¹ *Kviklys B.* Lietuvos bažnyčios. Chicago. Kauno arkivyskupija. 1983. T. 3. P. 354–355; *Totoraitis J.*

- Sūduvos Suvalkijos istorija. 1 dalis. Marijampolė. 2003 (1 leid. Kaunas. 1938). P. 412.
- ⁴² Apie B. Žuchorskio karjerą plačiau žr.: *Kamuntavičienė V.* Valdovo patronatas ir Katalikų Bažnyčios pareigūnai LDK XVII a. antrojoje pusėje // Lietuvos istorijos metraštis 1999. Vilnius. 2000. P. 108.
- ⁴³ *Decreta, sanctiones et universa acta synodi dioecesanæ...* P. 147–148.
- ⁴⁴ 1671 04 14 Jiezno bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 389.
- ⁴⁵ 1663 02 28 Stakliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1075.
- ⁴⁶ 1692 12 22 Stakliškių bažnyčios inventorius // VUB. F. 57. B–53. Nr. 1076.
- ⁴⁷ 1676 05 10 Vandžiogalos bažnyčios inventorius // KAKA. B. 89. L. 78.
- ⁴⁸ 1669 m. vizitacija. L. 8–8v.
- ⁴⁹ Ten pat. L. 30v–31.
- ⁵⁰ Ten pat. L. 44v.
- ⁵¹ Ten pat. L. 42–42v.
- ⁵² Ten pat. L. 15.
- ⁵³ Ten pat. L. 35.
- ⁵⁴ Ten pat. L. 36–37.
- ⁵⁵ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 96.
- ⁵⁶ Vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio Kauno dekanato vizitacija 1782 m. / sud. V. Jogėla. Vilnius. 2001. P. 113–115; *Kamuntavičienė V.* Kauno dekanato bažnyčių raida XV–XVII a. Ten pat. P. 18.
- ⁵⁷ 1669 m. vizitacija. L. 12v.
- ⁵⁸ Ten pat. L. 12.
- ⁵⁹ Ten pat. L. 47.
- ⁶⁰ Ten pat. L. 47v.
- ⁶¹ Vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio Kauno dekanato vizitacija 1782 m. Ten pat. P. 113–115.
- ⁶² 1669 m. vizitacija. L. 41v.
- ⁶³ Ten pat. L. 36–37.
- ⁶⁴ Ten pat. L. 56v.
- ⁶⁵ Ten pat. L. 57v.
- ⁶⁶ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 88.
- ⁶⁷ 1669 m. vizitacija. L. 71.
- ⁶⁸ *Kurczewski J.* Ten pat. L. 89.
- ⁶⁹ 1669 m. vizitacija. L. 79.
- ⁷⁰ Ten pat. L. 28.
- ⁷¹ Ten pat. L. 66.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Archyviniai fondai

1. Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas (KAKA). B. 89.
2. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius (MAB). F. 318–28550; F. 318–26479.
3. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (VUB). F. 57. B–53. Nr. 378, 388, 389, 390, 1075, 1076, 1100.

Publikuoti šaltiniai

1. *Acta synodi diaecesis Vilmensis praesidente Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Alexandro in Macieio Sapieha Dei et Apostolicae sedis Gratiae Episcopi Vilmensi.* Vilnae. 1669.
2. *Decreta, sanctiones et universa acta synodi dioecesanæ ab... Constantino Casimiro Brzostowski... episcopo Vilmensi...* Vilnae. 1717.

3. Vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio Kauno dekanato vizitacija 1782 m. / sud. V. Jogėla. Vilnius. 2001.

Literatūra

1. Kamuntavičienė V. Kauno dekanato bažnyčių raida XV–XVII a. // *Lituanistica*. 2006. Nr. 4 (68). P. 1–22.
2. Kamuntavičienė V. Valdovo patronatas ir Katalikų Bažnyčios pareigūnai LDK XVII a. antrojoje pusėje // Lietuvos istorijos metraštis 1999. Vilnius. 2000. P. 77–109.
3. *Kviklys B.* Lietuvos bažnyčios. Chicago. Kauno arkivyskupija. T. 3. 1983.
4. *Misius K., Šinkūnas R.* Lietuvos Katalikų bažnyčios. Žinynas. Vilnius. 1993.
5. *Totoraitis J.* Sūduvos Suvalkijos istorija. 1 dalis. Marijampolė. 2003.

Gauta: 2009 01 28

Parengta spaudai: 2009 05 26

Vaida KAMUNTAVIČIENĖ

THE PARISHES OF KAUNAS DEANERY AT THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY

S u m m a r y

The article discusses activities and material well-being of Kaunas deanery churches at the second half of the 17th century. The main sources of the study are church visitations from 1668–1669 (made on the initiative of Vilnius bishop Aleksandras Sapiega) and 1674–1676 (made on the initiative of Vilnius archdeacon Gratianopol bishop Mikalojus Slupskis) as well as inventories of certain churches from the second half of the 17th century. Severe consequences of the 1654–1667 wars with Russia and Sweden for the churches of Kaunas deanery are analyzed, material well-being of the churches and their altars discussed, priests of the churches, as well as spiritual, educational and charitable activities are described. According to the data of Vilnius Diocesan synod (1669), Kaunas deanery had the biggest number of parishes in Vilnius diocese. There were 17 parochial churches and 2 filial churches (*filia*) in Kaunas deanery: Kaunas, Kaunakiemis, Jieznas, Stakliškės, Aukštadvaris, Semeliškės, Žiezmariai, Žasliai, Paparčiai, Karmėlava, Lapės, Gegužinė, Skaruliai, Vandžiogala, Rumšiškės, Užuguostis (filial church of Stakliškės), Darsūniškis, Prienai, Birštonas (filial church of Prienai).

Until 1654, there were only 5 parochial churches built of bricks in the deanery: Kaunas, Aukštadvaris, Skaruliai, Lapės and Paparčiai. All the other churches were wooden. All churches of Kaunas deanery were considerably devastated and their material well-being was almost totally destroyed during the wars of 1654–1667. 9 wooden churches were totally burnt down. After the war, priests were engaged in major repairs. Temporary churches similar to barns were built in the place of the destroyed ones (*szoppa alias casa*). During the 1660s and 1680s new wooden churches were built in Prienai, Stakliškės, Semeliškės, Žiezmariai, Žasliai and Rumšiškės, whereas in Jieznas and Kaunakiemis they were built of bricks. Parishes of Kaunas, Prienai and Stakliškės became the richest in Kaunas deanery.

Temporary churches had only one altar. Bigger churches usually had three altars. The most popular in the deanery were the altars and paintings devoted to the Virgin Mary. This proves the historical fact that at the second half of the 17th century the cult of the Virgin Mary was widely spread in Vilnius diocese. The symbols of Trinity also were used. Among the saints, the most popular were St. Peter, St. Paul, St. Ann, St. Michael Archangel and others.

Almost half of all the churches were under the patronage of the Ruler. In the lands of the Ruler, with his privy, noblemen often established foundations. The most famous supporters of the churches in Kaunas deanery were noblemen from the families of Lackiai (foundation of Aukštadvaris, Lapės and Užuguostis churches), Pacai (foundation of Jieznas church), Skorulskiai (foundation of Skaruliai church), Rostovskiai (foundation of Vandžiogala church) and Beinartai (foundation of Paparčiai church). The churches of Aukštadvaris (foundation by Jonas Alfonsas Lackis) and Paparčiai (foundation by Stanislovas Beinartas) were given to the Order of Dominicans together with the right of patronage.

The most famous priests of the parochial churches in Kaunas deanery at the second half of the 17th century were personalities that had already made a career in the Church: Benediktas Žuchorskis, a priest of Kaunas, canon of Vilnius, dean of Samogitia, royal secretary; Adalbertas Izdebskis, a priest of Prienai, Birštonas and Simnas, archdeacon of Smolensk, canon of Vilnius; Eustachijus Kotovičius, a priest of Stakliškės and Užuguostis, canon of Vilnius; Osvaldas Kadovskis, a priest of Rumšiškės, dean of Kaunas. It can be concluded that the highest position of the priests of the parishes of Kaunas deanery was the canon of Vilnius. He obliged clergymen to take care about the financial situation of Vilnius diocese. These people belonged to the elite of the Lithuanian clergy.

Charitable activities were wanly developed in Kaunas deanery at the second half of the 17th century. In 1669, alms-houses functioned only in Kaunas St. Peter and Paul and Prienai parishes. In the middle of the 17th century, Kristupas Zigmantas Pacas donated foundation to an alms-house in Jieznas. There had to be cared about 6 poor people, but the alms-house did not function in 1669.

There were parochial schools operating, most probably with pauses, in Kaunas, Stakliškės, Jieznas, Prienai and Žiežmariai. Probably they also were in other parishes, because in some parishes visitors asked priests to hire bachelors for children to teach, but it remains unknown if priests put these orders into life. Parochial schools helped priests in spiritual activities and in catechesis of parochial people.

At the second half of the 17th century, there were confraternities of Literati (Kaunas), St. Rosary (Stakliškės) and St. Ann (Prienai). The confraternity of Literati was a very rich and powerful, prestigious organization, supported by the famous citizens of Kaunas.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: bažnyčia, parapija, klebonas, vizitacija, brolija, prieglauda, mokykla.

KEY WORDS: church, parish, parish priest, visitation, confraternity, alms-house, school.

Vaida KAMUNTAVIČIENĖ – humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros docentė, Č. Milošo slavistikos centro vyresnioji mokslo darbuotoja. Adresas: K. Donelaičio g. 52, 44244 Kaunas. El. paštas v.kamuntaviciene@hmf.vdu.lt.

Vaida KAMUNTAVIČIENĖ – PhD in Humanities, Assoc. Prof. at History department, Faculty of Humanities, Researcher at Czesław Miłosz center of Slavonic studies at Vytautas Magnus university, Kaunas. Address: K. Donelaičio g. 52, 44244 Kaunas. E-mail: v.kamuntaviciene@hmf.vdu.lt.